

Nr 169.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående fortsatt statsgaranti för exportkredit; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Bertil Ohlin.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med ministern för utrikes ärendena och chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ohlin:

Statsgaranti för exportkredit har här i landet meddelats alltsedan budgetåret 1933/34 och har grundats på tid efter annan av riksdagen givna bemyndiganden samt av Kungl. Maj:t i enlighet därmed utfärdade författningar. Dessa bemyndiganden och författningar ha haft växlande innehåll, särskilt vad avser maximibeloppet av statens sammanlagda betalningsansvar för lämnade exportkrediter. Prövning och avgörande av frågor om statsgaranti för exportkredit ankommer på exportkreditnämnden, för vilken instruktion utfärdats den 26 juni 1933 (nr 430).

Enligt nu gällande bestämmelser (kungörelser den 26 maj 1939, nr 214, den 19 juni 1942, nr 425, och den 9 juni 1944, nr 303) äger exportkreditnämnden att under tiden till och med den 30 juni 1945, till den svenska exportens främjande, bevilja statsgaranti för den kredit, som av svensk exportör eller svensk bank eller annan svensk kreditgivare lämnas vid försäljning till utlandet av inhemska alster av industri, jordbruk eller fiske. I särskilda fall kan statsgaranti även beviljas för entreprenadarbeten, som utföras i utlandet, i förening med industrileveranser ävensom för till utlandet levererade alster av svensk teknisk konsulterande verksamhet, särskilt då dylik verksamhet kan bli av betydelse för svensk export. Statsgarantien må högst avse, att ett belopp uppgående till 75 procent eller, i fråga om alster av jordbruk eller fiske eller beträffande gatsten eller kantsten, 85 procent av den lämnade krediten kommer att inflyta, eller ock att, där slutlig förlust å krediten uppstår, av sådan förlust ej mer än 25 procent eller, i fråga om alster av jordbruk eller fiske eller beträffande gatsten eller kantsten, 15 procent skall drabba exportören eller kreditgivaren. Garantien, vars närmare omfattning i de särskilda fallen bestämmes av exportkreditnämnden, må icke avse utebliven betalning av annan anledning än köparens insolvens eller sådana statliga åtgärder utomlands som allmänt moratorium, valutaspärr eller dylikt. För beviljad garanti skall den, som erhåller garantien, erlägga en premie, avpassad med hänsyn till olika inverkan omständigheter, såsom kredittidens längd, förhållandena i importlandet, andra förefintliga riskmoment och varans art. Premien skall så beräknas, att den innefattar bidrag till täckande av administrationskostnaderna för exportkreditnämnden. I beloppet av gällande exportkreditgarantier — vilket ej får överstiga 300 miljoner kronor — skall inräknas vad exportkreditnämnden fått utgiva på grund av beviljad garanti, i den mån utbetalningarna icke täckas av återbetalningar eller av inkomst av premier, sedan kostnaderna för nämndens verksamhet guldits.

Erinras må vidare, att i enlighet med beslut av 1933 års riksdag exportkreditnämndens premieinkomster skola överföras till en av riksgäldskontoret förvaltdad fond, från vilken skola täckas såväl förluster å verksamheten som nämndens administrationskostnader, samt att riksgäldskontoret skall, i den mån fonden icke därtill förslår, förskottera medel för bestridande av utgifterna för verksamheten.

Under tiden från och med den 1 juli 1933, då exportkreditnämnden började sin verksamhet, till och med den 31 december 1944 hava utfärdats garantier för krediter å 725,9 miljoner kronor, varav statens ansvar omfattat 465,4 miljoner kronor. Sedan hösten 1943 har exportkreditnämnden starkt inskränkt sin garantigivning i syfte att i möjligaste mån begränsa statens förlustrisk under krigets slutskede. Under 1944 hava sålunda utställts garantier för krediter å endast 23,4 miljoner kronor, omfattande ett garanterat belopp av 14,4 miljoner kronor. Genom denna restriktiva politik har summan av gällande garantiförbindelser sjunkit från ett kreditbelopp å 213,3 miljoner kronor och ett garantibelopp å 130,6 miljoner kronor den

31 december 1943 till 95 respektive 55,3 miljoner kronor den 31 december 1944. Sedan den 1 juli 1933 har intill utgången av år 1944 i premier influtit 12,9 miljoner kronor och i räntor å överskottsmedel 0,1 miljoner kronor. Nämndens sammanlagda inkomst har alltså utgjort 13 miljoner kronor. Utbetalade skadeersättningar under samma tid ha uppgått till 13,8 miljoner kronor, varav 0,6 miljoner kronor hittills kunnat återvinnas. Nettoutbetalningarna för skador utgöra alltså 13,2 miljoner kronor. Omkostnaderna ha uppgått till 0,8 miljoner kronor. Den å verksamheten per den 31 december 1944 uppkomna förlusten utgör alltså 1 miljon kronor. I samband med utbetalningar av garanterade belopp ha emellertid garantitagarnas fordringar hos deras gäldenärer mot viss redovisningsskyldighet överlåtits på nämnden.

I en den 1 februari 1945 dagtecknad promemoria har *exportkreditnämnden* — under erinran att giltighetstiden för bestämmelserna angående statsgaranti för exportkredit utlöper med utgången av innevarande budgetår — sagt sig i anledning därav ha övervägt frågan huruvida fortsatt bemyndigande att bevilja dylik garanti vore av behovet påkallat samt, sedan nämnden funnit detta vara fallet, huruvida några ändringar i gällande författningsbestämmelser framstode såsom önskvärda.

I promemorian, som icke torde böra i sin helhet här återgivas men som i vanlig ordning kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott, anför nämnden följande beträffande frågan om behovet av statlig exportkreditgarantigivning.

Exportkreditnämnden vill först erinra om att statsmakternas uppfattning rörande grunderna för detta behov undergått avsevärda förskjutningar, sedan det statliga exportkreditgarantisystemet infördes genom beslut av 1933 års riksdag. Systemets tillkomst motiverades sålunda närmast av det då föreliggande, för vår export brydsamma tidsläget, och exportkreditgarantigivningen var avsedd att ingå såsom ett led i de då aktuella åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande. Efter det att situationen för flertalet exportindustrier avsevärt förbättrats ansågs likväl behov av fortsatt statlig exportkreditgarantigivning föreligga med hänsyn till de allvarliga svårigheter, som valutarestriktioner på många marknader medfört för exporthandeln, och till de långa kredittider, vilka, särskilt i fråga om den tunga verkstadsindustriens produkter, blivit vanliga, ävensom, och ej minst, med hänsyn till de i andra länder införda, alltmer utbyggda statliga exportkreditgarantisystemen. Under krigsåren hava de anförda motiven för behov av fortsatt exportkreditgarantigivning alltjämt förelegat, vartill kommit, att exportkreditgarantisystemet av staten tilldelats en ny uppgift, nämligen såsom ett instrument inom handelspolitiken. Så har skett i samband med handelsavtal med Finland och Tyska riket.

För bibehållandet av det statliga exportkreditgarantisystemet kunna, enligt exportkreditnämndens mening, anföras samma skäl som av nämnden åberopades i en till dåvarande statsrådet och chefen för handelsdepartementet den 11 januari 1944 ingiven vördsam promemoria angående nämndens fortsatta verksamhet efter den 30 juni 1944. Sålunda gäller, att exportkreditgarantisystemet möjliggjort eller underlättat exporten till sådana länder, dit statsmakterna av olika anledningar funnit önskvärt att svenska varor skulle utföras. Det framstår vidare såsom synnerligen betydelsefullt, att exportindustrien beredes möjlighet att efter kriget inträda i den sannolikt

ytterst starka konkurrensen om jordens olika marknader med ungefär motsvarande stöd från statens sida i form av exportkreditgarantier som dess utländska konkurrenter. Slutligen kan ej bortses från, att exportkreditgarantisystemet skulle få en uppgift att fylla såsom social försvarsåtgärd, för den händelse avsättningssvårigheter skulle inträda inom viktiga exportindustrier i krigets slutskede eller under efterkrigsperioden, en utveckling som ej får anses helt osannolik. Under hänvisning till vad sålunda anförts vill nämnden såsom sin uppfattning uttala, att, såvida icke förhållandena på exportmarknaderna och andra länders inställning till statlig exportkreditgarantigivning skulle undergå starka förändringar i riktning mot friare valuta-transaktioner och avskaffande av speciella statliga stödåtgärder till förmån för exporthandeln, en avveckling av det statliga exportkreditgarantisystemet i vårt land skulle medföra avsevärda svårigheter för näringslivet. Man synes därför böra räkna med att systemet kommer att bestå under en längre tid.

Vad angår frågan om eventuella ändringar i författningsbestämmelserna erinrar nämnden inledningsvis, att dessa bestämmelser, med undantag för stadgandena rörande garantigivningens begränsning till ett visst högsta ansvarsbelopp, under tiden från garantisystemets införande undergått endast oväsentliga ändringar. Nämnden anför härefter till en början följande.

Garantisystemet utmärkes av att garantien icke må omfatta mera än högst 75 % av krediten — dock att i fråga om alster av jordbruk eller fiske eller beträffande gatsten eller kantsten garantien må stiga till 85 % — att vidare garantien icke må avse utebliven betalning av annan anledning än köparens insolvens eller sådana statliga åtgärder utomlands som allmänt moratorium, valutaspärr och dylikt, varigenom alltså exempelvis valutakursrisken icke kan bli föremål för garanti, samt att för garantien skall erläggas en med hänsyn till förefintliga riskmoment m. m. avpassad premie. Enligt nämndens erfarenhet hava dessa bestämmelser hittills visat sig lämpligt utformade med hänsyn till såväl statens som näringslivets intressen. Därmed är dock icke sagt, att bestämmelserna även efter kriget böra bibehållas oförändrade. I detta sammanhang får nämnden meddela, att Export trade aktiebolag, i vilket ett 30-tal större exportindustrier äro aktieägare, i skrivelse den 25 september 1944 å samtliga aktieägares vägnar hos exportkreditnämnden hemställt, att nämnden i framtiden ville utöka garantigivningen vid leveranser från den mekaniska verkstadsindustrien till att omfatta minst 80 % av fakturavärdet. Såsom skäl härför anfördes, att det funnes all anledning befara att prisläget för ifrågavarande produkter vid framtida exportaffärer på grund av den väntade hårda konkurrensen, särskilt från Förenta staterna och England, komme att bli så oförmånligt, att vinstmarginalen ej torde tillåta någon större egen kreditrisk. Ävenledes vill exportkreditnämnden erinra om att Sveriges allmänna exportförening i ett till kommerskollegium den 28 januari 1944 avgivet remissvar angående exportkreditnämndens fortsatta verksamhet efter den 30 juni 1944 uttalat, att de gällande allmänna bestämmelserna om statsgaranti för exportkredit under vanliga förhållanden i stort sett motsvarade exportnäringarnas behov, varemot inom nämnden tillämpad praxis att i allmänhet begränsa garantigivningen till 60 % av kreditrisken ansågs böra frångås till förmån för en mera liberal och efter näringslivets skiftande behov mera individuellt avpassad garantigivning. Samtidigt framhöll exportföreningen, att under de exceptionella förhållanden, som syntes vara att emotse under den närmaste efterkrigstiden, lägen kunde tänkas

uppstå, exempelvis genom den officiella handelspolitikens utveckling, i vilka en till 75 % begränsad garantigivning framstode såsom alltför låg. Med anledning härav vore det enligt föreningens mening önskvärt, att Kungl. Maj:t bemyndigades att under utomordentliga förhållanden i särskilda fall medgiva mera omfattande garanti.

Exportkreditnämnden håller före, att anledning tills vidare icke föreligger vare sig att frångå inom nämnden tillämpad praxis att endast i undantagsfall meddela exportkreditgaranti upp till eller i närheten av den maximala garantiprocentsatsen eller att föreslå några ändringar beträffande de för garantigivningen grundläggande författningsbestämmelserna. Enligt nämndens mening torde nämligen exportindustriens anspråk på exportkreditgarantier hittills hava blivit i skälig omfattning tillgodosedda, medan något så när säkra hållpunkter ännu saknas för ett bedömande av huru omfattande garantigivningen efter kriget lämpligen bör bli.

Exportkreditnämnden har emellertid redan tidigare framhållit vikten av att den svenska exportindustrien beredes tillfälle till ungefär motsvarande stöd som dess utländska konkurrenter med avseende å statlig exportkreditgarantigivning. Härav följer, att det svenska exportkreditgarantisystemet, under hänsynstagande till de speciella förhållandena i vårt land, enligt nämndens mening bör i ej ringa grad i sin utformning och tillämpning taga hänsyn till vad som gäller i andra länder, främst Brittiska riket och Förenta staterna. Av vad som för närvarande är bekant synes man kunna sluta sig till att den statliga exportkreditgarantigivningen efter kriget, åtminstone i Storbritannien, kommer att omfatta väsentligt större kreditandel och även i andra avseenden täcka större risker än vad som enligt gällande svenska författningsbestämmelser skulle vara möjligt. Efter kriget kan därför en ej oväsentlig uppmjukning av gällande bestämmelser och praxis komma att visa sig nödvändig. Innan klarhet vunnits rörande de för den svenska industrien särskilt betydande konkurrentländernas ställningstagande till dessa frågor, anser sig dock exportkreditnämnden icke böra framlägga något förslag till ändring av nu gällande författningsbestämmelser, vilka ju för övrigt lämna utrymme till beviljande av högre garantisatser än hittills brukat ifrågakomma.

Nämnden framhåller härefter, att den bestämmelse i författningen, rörande vilken spörsmålet om eventuell ändring vore aktuellt vid varje tillfälle, då fråga förelåge om förlängning av författningens giltighetstid, avsåge stadgandet att sammanlagda beloppet av gällande exportkreditgarantier — däri inräknat vad exportkreditnämnden fått utgiva på grund av beviljad garanti, i den mån utbetalningarna icke täcktes av återbetalningar eller av inkomst av premier, sedan kostnaderna för nämndens verksamhet guldits — ej finge överstiga ett visst maximibelopp. Ifrågavarande bestämmelse hade med avseende å beloppet ändrats åren 1934, 1939, 1941 och 1942, vilket sistnämnda år beloppet fastställdes till 300 miljoner kronor. Vid varje tillfälle hade maximeringen lämnat en bred marginal för ytterligare garantigivning, och marginalen hade aldrig varit större än vad under senaste tiden varit fallet.

Efter att vidare ha uppgivit, att av nyssnämnda belopp å 300 miljoner kronor vid 1945 års ingång utnyttjats omkring 60 miljoner kronor, därav 53 miljoner kronor — avseende utelöpande eller beviljade garantier för sådana finska statens skattkamarväxlar, som lämnats eller komme att lämnas såsom likvid för leveranser av svenska varor under de fyra avtal vilka reglerat

handeln mellan Sverige och Finland under tiden från den 1 september 1940 till den 1 juli 1943 — finge beräknas vara tills vidare bundna på grund av bristande möjligheter för finska staten att erlägga betalning i svensk valuta, framhåller nämnden, att det icke kunde ens approximativt förutsägas i vilken utsträckning behov av exportkreditgaranti komme att föreligga under det närmaste året. Bortsett från sistnämnda belopp å 53 miljoner kronor torde den vid ett och samma tillfälle förefintliga sammanlagda ansvarssumman knappast kunna förväntas under återstoden av kriget komma att överstiga ett eller annat 10-tal miljoner kronor. Nämnden saknade ur de synpunkter, som nämnden hade att beakta, anledning föreslå en ändring av nu gällande maximibelopp, ehuru givetvis denna fråga liksom exportkreditgarantisystemets utnyttjande inom det fastställda maximibeloppet måste bedömas under hänsynstagande till den totala kreditgivningen till utlandet. Om nuvarande maximibelopp bibehölles oförändrat vid 300 miljoner kronor, skulle det således finnas en marginal å sannolikt avsevärt mera än 200 miljoner kronor för mötande av det under den närmaste tiden efter krigets slut aktuella garantibehovet.

Slutligen föreslår nämnden att den tid, under vilken bemyndigandet att meddela exportkreditgarantier skulle fortfara att gälla, endast måtte avse budgetåret 1945/46. Det syntes nämligen angeläget att frågan om formerna för och omfattningen av exportkreditgarantiverksamheten upptoges till förnyad prövning så snart förutsättningar för en bedömning av efterkrigsbehovet förelåge.

*Departements-
chefen.*

I den till innevarande års riksdag avlätna propositionen nr 139 angående statens kreditgivning till utlandet m. m. har chefen för finansdepartementet lämnat en översikt över statens nuvarande kreditgivning till utlandet, enskilda bidrag till lindrande av nöden i av kriget härjade länder och av enskilda företag till utlandet under kriget lämnade krediter samt efter en behandling av frågan om utrymmet för svensk kreditgivning till utlandet uppdragit riktlinjer för den fortsatta politiken på detta område. Därvid har framhållits, att Sverige även fortsättningsvis kommer att ställas inför avsevärda utländska kreditbehov för finansieringen av den svenska exporten samt att i den mån krediter för detta ändamål anses böra lämnas utöver vad som särskilt angivits i propositionen, detta väsentligen bör ske genom kreditgivning från exportörernas sida, med eller utan statsgaranti. Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet därvid i övrigt anfört, särskilt rörande vår förmåga att under förutsättning av en gynnsam importutveckling lämna utlandskrediter, förordar jag förlängning av systemet med statlig garantigivning för enskilda exportkrediter samt att maximigränsen för garantigivningen bibehålles oförändrad vid 300 miljoner kronor. Då härav omkring 50 miljoner kronor torde komma att på grund av transfereringssvårigheter vara mera stadigvarande bundna i finska krediter, återstår således för garantigivningen under efterkrigstiden ett outnyttjat eller kortfristigt bundet garantibelopp av cirka 250 miljoner kronor, möjliggörande en svensk kreditgivning om minst 335 miljoner kronor. I vilken utsträckning dylika kredi-

ter komma att beviljas blir beroende av förhållanden som för närvarande icke kunna överblickas.

Jag vill i anslutning härtill erinra om att i propositionen nr 139 chefen för finansdepartementet i nyssnämnda diskussion om riktlinjerna för den fortsatta kreditpolitiken och i en därtill ansluten överslagsberäkning rörande den under vissa förutsättningar motsedda svenska finansiella totalinsatsen till utlandet upptagit *nya* exportkreditgarantier å 300 miljoner kronor. Vid beräkningen i fråga har emellertid det genom rådande transfereringssvårigheter bundna garantibeloppet å cirka 50 miljoner kronor förutsatts reglerat över den i propositionen till upprättande föreslagna Fonden för kreditgivning till utlandet och hänförts till summan av redan utestående krediter. Vid reglering av ifrågavarande belopp i den i propositionen avsedda formen, vilken reglering jag förutsätter skola få räknas såsom återbetalning av beloppet till exportkreditnämnden, blir garantigivningen intill den föreslagna maximigränsen helt disponibel för nya krediter och den finansiella totalinsatsen alltså den beräknade. Därvid har likväl hänsyn icke tagits till, att det sammanlagda beloppet av statsgarantierna för exportkrediter representerar endast en del, i regel högst 75 procent, av de garanterade krediternas belopp. De kreditbelopp för vilka kreditgivaren bär självrisk ha alltså — i likhet med övrig icke garanterad kreditgivning genom enskilda — ansetts icke böra föranleda någon justering uppåt av den approximativa uppskattningen av den totala kreditvolymen.

Bortsett från bestämmelsen om exportkreditgarantiernas högsta sammanlagda belopp synes icke heller i övrigt behov nu föreligga att ändra reglerna för garantigivningen.

Vad angår tiden för den fortsatta giltigheten av bestämmelserna i fråga förordar jag, i likhet med exportkreditnämnden och på av nämnden anfört skäl, att densamma må omfatta allenast nästkommande budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att svenska staten må, i överensstämmelse med nu gällande bestämmelser, under tiden till och med utgången av budgetåret 1945/46 till belopp av högst 300 miljoner kronor — däri inräknade de belopp, vartill garantier beviljats eller före utgången av nu löpande budgetår beviljas — iklädas betalningsansvar för till utlandet försålda inhemska alster av industri, jordbruk och fiske.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Lindenbaum.